

καὶ νοητικὴ φύσις, ἣτις ἔχει ἄφατον μεγαλεῖον, καθ' ὅσον διὰ τῆς νοήσεως καὶ καταλήψεως οὐ μόνον ἐξισοῦται πρὸς τὸ πᾶν, ἀλλ' ὑπερτερεῖ αὐτοῦ, διότι νοεῖ αὐτὸ καὶ ἐξίγχει, ἐν ᾧ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ εἶναι ἄγνωστον καὶ ἀκατανόητον, καὶ κυριεύει αὐτοῦ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ νόμων, οὓς ἀνακαλύπτει καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χρησιμοποιοεῖ πρὸς εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράλογος ἡ ἀξίωσις τῆς φιλοσοφίας νὰ μένη ὑπεράνω πάσης ἄλλης ἐπιστήμης, διότι μόνη αὐτὴ μελετᾷ τὸ νοητικὸν τοῦτο στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, μόνη ἀνακαλύπτει τοὺς νόμους τῆς νοήσεως καὶ ἐπομένως τοὺς κανόνας τῆς πράξεως, μόνη δρίζει τὰ ποικίλα ἀντικείμενα τῆς νοήσεως, μόνη δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἐνδοτάτην φύσιν τῶν ἀντικειμένων τούτων, τὰς αἰτίαις καὶ τὰ τέλη τῶν ὄντων. Καὶ ἐπειδὴ πάντα ταῦτα διαφωτίζει διὰ τῆς συνειδήσεως, δὲν εἶναι παράλογος ἐπίσης ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ παρατήρησις εἶναι ἡ κυριωτάτη καὶ νομιμωτάτη τῶν μεθόδων καὶ οἰονεῖ τῶν μεθόδων ἢ μέθοδος.—Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ἐπίσης, ὅτι ἡ πρώτη θεωρία τῆς φιλοσοφίας πρέπει νὰ ἦναι ἡ θεωρία τῶν δυνάμεων τοῦ πνεύματος, ἡ λεγομένη ψυχολογία. Χλευάζουσι τινες τὴν ψυχολογίαν ὡς ἀνεπαρκῆ, καὶ τὴν ψυχολογικὴν μέθοδον νομίζουσι ἀκατάλληλον, καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ ψυχολογῶν μόνον τὰ ἐντὸς ἑαυτοῦ γινώσκει, καὶ οὐχὶ τὴν γενικὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἐκ τῆς ψυχολογίας δὲν δύναται νὰ προκύψῃ ἀληθὴς ἐπιστήμη, καὶ παρομοιάζουσι αὐτὸν πρὸς ἄνθρωπον ἐπιβλέποντα ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας του, ἵνα ἴδῃ ἑαυτὸν διερχόμενον τὴν ὁδόν. Ἀλλὰ διότι ὑπάρχουσι γενικοὶ νόμοι ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ γνώσει τῶν νόμων τούτων ὑφίσταται πᾶσα ἐπιστήμη, δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ἐν ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων ὅσα ὑπάρχονται εἰς τινὰ νόμον· ἀρκεῖ νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸν νόμον τοῦτον, ἵνα πιστεῦσωμεν ὅτι θέλει ἀληθεύσει πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπὶ πάντων τῶν γεγονότων τῆς αὐτῆς φύσεως ἐκείνων, ἐν οἷς καὶ δι' ὧν ἀνεκαλύψαμεν αὐτόν. Ἐν τεμάχιον χρυσοῦ ἢ σιδήρου ἀναλυθὲν παρέχει ἡμῖν τὰ στοιχεῖα, τὰς ιδιότητας καὶ τὸν νόμον παντὸς χρυσοῦ καὶ παντὸς σιδήρου. Τὴν πίστιν ταύτην ἀποκτώμεν διὰ τῆς λεγομένης ἐπαγωγῆς, καὶ τοὺς ὅρους τῆς λογικῆς ταύτης ἐργασίας ἀνακαλύπτωμεν διὰ τῆς ἐσωτερικῆς παρατηρήσεως ἐν τῇ Λογικῇ, ἣτις ἔπεται εἰς τὴν Ψυχολογίαν. Οἱ δὲ ἀξιοῦντες νὰ γνωρίζωσι τὰ ἐντὸς διὰ τῶν ἐκτὸς ὁμοιάζουσι τὸν ἐξερχόμενον τῆς οἰκίας του καὶ ἀπὸ τινος ἀπωτάτου σημείου ὀδεύοντα πρὸς αὐτὴν καὶ οὐδέποτε εἰς αὐτὴν εἰσερχόμενον, καὶ οὐχ ἦττον ἀξιοῦντα, ὅτι οὕτω μόνον δύναται νὰ γνωρίσῃ τὰ ἐν αὐτῇ.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀληθῶς καὶ

κατὰ πάντα λόγον ἢ πρώτη τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει αὐτῆς εἶναι ἡ Ψυχολογία, ποῖα εἶναι τὰ πρώτα καὶ θεμελιώδη διδάγματα τῆς ἐπιστήμης ταύτης;

Π. ΒΡΑΥΙΔΑΣ.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Σαμουηλ Σμάιλς.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τὸ σπουδαιότατον σχολεῖον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν αὐτῇ λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀνατροφὴν πρὸς τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀντλεῖ τὰς ἀρχὰς τῆς διαγωγῆς του, τὰς συνοδευούσας αὐτὸν καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Ἐν παροιμίαις ἐδαγματίσκει πολλοὶ ὅτι «τὰ ἦθη διαπλάττουσι τὸν ἄνθρωπον», ὅτι «ὁ νοῦς διαπλάττει τὸν ἄνθρωπον»· οἱ εἰπόντες ὅμως ὅτι «ἡ οἰκογένεια διαπλάττει τὸν ἄνθρωπον» ἀπεφάνησαν ἀληθέστερον· διότι ἡ οἰκογενειακὴ ἀνατροφή περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰ ἦθη καὶ τὴν διάνοιν, ἀλλὰ καὶ τὸν χαρακτῆρα. Ἐν τῇ οἰκογενεῇ δὲ πρὸ πάντων ἡ καρδία ἀναπτύσσεται, αἱ ἐξῆς ἀποκτῶνται, ἡ διάνοια διαλευκάζεται, ὁ δὲ χαρακτῆρ δέχεται τὸν τύπον τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ πονηροῦ.

Ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς, καθαρᾶς ἢ ἀκαθάρτου, ἀναβλύζουσι αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ δόγματα τὰ κυβερνῶντα τὴν κοινωνίαν. Αὐτοὶ οἱ νόμοι τῶν πολιτειῶν εἶναι ἀπαύλασμα τῆς κοινωνίας. Αἱ γνώμαι, αἱ τὰ τέκνα ἐδιδάχθησαν ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, ἀναφάνονται ἀργότερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἀποτελοῦσι τὴν κοινὴν γνώμην. Τὰ ἔθνη ἐκ τῶν παίδων στρατολογοῦνται, καὶ οἱ ἐπιμελούμενοι τούτων δύναται ν' ἀσκήσωσιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας δυνάμιν μεγαλειτέραν ἐκείνων, αἵτινες ἔχουσι ἐν ταῖς χερσὶ τὰ ἤνια τῆς κυβερνήσεως.

Κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ οἰκιακὸς βίος χρησιμεύει εἰς προπαρασκευὴν τοῦ κοινωνικοῦ, διότι ἐν τῷ πρώτῳ ὁ νοῦς καὶ ὁ χαρακτῆρ μορφοῦνται. Ἡ οἰκογένεια λοιπὸν ὄντως εἶναι τὸ πρῶτον σχολεῖον, τὸ ἐπιδρῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν, ὅστις εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἀτομικῆς ἀνατροφῆς· πᾶσα δὲ κοινωνία θεωρεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πεπολιτισμένη, καθ' ὅσον τὰ ἀπαρτιζόντα ταύτην μέλη ἔτυχον ἐκ παιδῶν καλῆς ἢ κακῆς ἀνατροφῆς.

Εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀνθρώπων μεγάλην ἀσκοῦσιν ἐπίδρασιν αἱ ἠθικαὶ περιστάσεις ὑφ' ὧν περιβάλλοντο κατὰ τὰ πρώτα αὐτῶν ἔτη. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται ἐν τῷ κόσμῳ γυμνὸς καὶ ἀδύνατος νὰ βοηθήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν· παρ' ἄλλων ἀναμένει καὶ τὴν τροφὴν του καὶ τὴν ἀνατροφὴν του. Ἡ ἀνατροφή λοιπὸν αὐτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρώτης πνοῆς. Μήτηρ ἠρώτησέ

ποτε κληρικὸν κατὰ ποῖον χρόνον ν' ἀρχίσῃ τὴν ἀνατροφήν τοῦ τετραετοῦς τέκνου τῆς; ἐκεῖνος ἀπήντησε· «Κυρία, ἐὰν εἰσέτι δὲν ἤρχισατε, ἀπωλέσατε τέσσαρα ἔτη· ἡ στιγμή τῆς ἐνάρξεως εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τοῦ πρώτου μειδιήματος, τὸ ὅποιον ἐκίνησε τὰ χεῖλη τοῦ τέκνου σας.»

Τὸ τέκνον ἐν ἀρχῇ διδάσκεται διὰ τῆς μιμήσεως· ὁ πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος εἶναι τὸ παράδειγμα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ πρῶτα παραδείγματα τὰ ἐπιδρῶντα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδῶν, παρακολουθοῦσιν αὐτὰ καθ' ἅπαντα τὸν βίον. Οὕτω δὲ ὁ χαρακτῆρ τοῦ παιδὸς ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνδρός· πᾶσα μεταγενεστέρα παιδευσὶς εἶναι ἐπιπροσθήκη· τὸ ἀρχικὸν σχῆμα τοῦ κρυστάλλου διαμένει ἀναλλοίωτον. Οὕτω δ' ἐκκληθεῖς κατὰ μέγα μέρος ὁ λόγος τοῦ ποιητοῦ ὅτι «τὸ τέκνον εἶναι ὁ πατήρ τοῦ ἀνδρός», καθὼς καὶ οἱ λόγοι τοῦ Μίλτωνος «ὁ παῖς δεικνύει τὸν ἄνδρα, ὡς ἡ αὐγὴ δεικνύει τὴν ἡμέραν.» Παρὰ τὴν κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου κεῖνται αἱ ρίζαι τῶν κλίσεων αὐτοῦ ἐκείνων, αἵτινες φαίνονται αἱ μᾶλλον διαρκέστεραι. Ἐξ ἐκείνων ἀρχεται ἡ ἐλάσθησις τῶν σπερμάτων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα διαγράφουσι τὸ ἦθος ὕλου τοῦ βίου.

Ὁ παῖς κεῖται οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰ πρόθυρα ἀγνώστου αὐτῷ κόσμου· οἱ ὀφθαλμοὶ του πλανῶνται ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἅτινα φαίνονται αὐτῷ καινοφανῆ καὶ προξενοῦσι θαυμασμόν. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν βλέπει ἀπλῶς ταῦτα, μικρὸν ὅμως κατὰ μικρὸν ἀρχεται παρατηρῶν, συγκρίνων, διδασκόμενος, συλλέγων ἐντυπώσεις καὶ γνώσεις. Τὰ βήματα τῆς προόδου, ἅτινα κατὰ τὸν χρόνον τούτου θέλει κάμει ὑπὸ συνετῆν διεύθυνσιν, εἶναι ἔντως ἄξια λόγου. Ὁ λόρδος Βρούγκαμ παρατήρησεν ὅτι ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῶν 18 ἐτῶν, ὁ ἄνθρωπος μανθάνει ἐντὸς 30 μηνῶν ὡς πρὸς τὸν ὕλικόν κόσμον πλεῖω πράγματα, παρ' ὅσα ἤθελε μάθει κατὰ τὸν ἐπιλοιπὸν χρόνον τῆς ζωῆς του.

Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν πρὸ πάντων ἡ ψυχὴ εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἐντυπώσεων, καὶ εὐθετος εἰς τὸ νὰ θερμανθῇ ὑπὸ τοῦ πρώτου σπινθῆρος, ὅστις ἤθελε ριφθῆ εἰς αὐτήν. Αἱ γνώσεις τότε εὐκολώτερον συλλαμβάνονται καὶ πλεῖω παραμένουσιν. Ἡ παιδικὴ ἡλικία ὁμοιάζει πρὸς κάτοπτρον, ὅπερ εἰς τὸν μετέπειτα βίον ἀνακλᾷ τὰ ἰνδάλματα τῶν εἰκόνων, ἅτινα προσέπεσον εἰς αὐτὸ ἐν ἀρχῇ. Ἡ πρώτη χαρὰ, ἡ πρώτη λύπη, ἡ πρώτη ἐπιτυχία, ἡ πρώτη ἀποτυχία χαράσσουσι τὸ ἀρχικὸν σχέδιον παντὸς τοῦ βίου.

Ὁ ἄνθρωπος καίτοι εἶναι πεπραιοκισμένος ὑπὸ δυνάμει τινος ἐνεργείας καὶ ἀντενεργείας, δι' ἧς βυθθεῖ ἐαυτὸν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ

ἀνάπτυξιν καὶ ἄνευ τῶν περιβαλλουσῶν αὐτὸν περιστάσεων, οὐχ ἦττον, ὡς πρὸς αὐτὸν, ἡ ἠθικὴ διεύθυνσις κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος.

Θέσατε τὸν μᾶλλον ἀνεπτυγμένον φιλόσοφον ἐν τῷ μέσῳ κοινωνίας ἀνισαρᾶς δι' αὐτὸν, κοινωνίας ἀνηθίου καὶ διεσθαρμένης, θέλει ἀνεπισθῆτως καταντῆσαι εἰς ζφώδη κατάστασιν. Ὅσον λοιπὸν ἐπιδεκτικὸν πρὸς ἐντυπώσεις εἶναι τὸ ἄσθενές παιδίον, ἐν μέσῳ τοιαύτης διατριβῆς; Ἀδύνατον νὰ διαπλάσῃ τις φύσιν γλυκεῖαν, συναισθανομένην τὸ κακὸν, διάνοιαν καὶ καρδίαν καθαρὰν ἐν μέσῳ ὄχλου χυδαίου, ἐν μέσῳ ἀθλιότητος καὶ βορβόρου.

Οὕτω λοιπὸν αἱ οἰκογενειακαὶ ἐστίαί, τὰ σχολεῖα ταῦτα τῶν τέκνων, ἅτινα ὕστερον γίνονται ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἶναι καλαὶ ἢ κακαὶ κατὰ τοὺς κυβερνῶντας αὐτάς. Ἀναθέσατε τὴν ἀνατροφήν τοῦ τέκνου σας εἰς δοῦλον, ἔλεγεν Ἕλληνας ἀρχαίος, καὶ ἀνθ' ἑνὸς θὰ ἔχετε δύο.

Ὁ παῖς δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐμποδίσῃ ἐαυτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ μιμῆται πᾶν ὅ,τι βλέπει· ἀντιγράφει τοὺς τρόπους, τὰς χειρονομίας, τὴν γλῶσσαν, τὰς ἔξεις, τὸν χαρακτῆρα τῶν περὶ αὐτόν. «Ἡ σπουδαιότερα, λέγει ὁ Ρίχτερ, στιγμή τοῦ βίου τοῦ παιδὸς εἶναι ἐκεῖνη καθ' ἣν ἐξεληθὼν τῆς κοιτίδος ἀρχεται μορφούμενος καὶ ὑποτυπούμενος ἐκ τῆς προσοφῆς τῶν πλησίων. Ἐκαστος νέος διδάσκαλος ἔχει ἐπὶ τούτου ἐπίδρασιν ἥττονα τοῦ προκατόχου του, καὶ ἂν θεωρήσωμεν ὀλόκληρον τὸν βίον ὡς μέγα σχολεῖον, θέλωμεν ἶδει ὅτι ὁ ναυτὴς ἦττον ἐπηρεάζεται ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἅτινα ἐπεσιέφθη ἢ ὅσον ἐπηρεάσθη ἀπὸ τῆς τροφῆς του.» Τὰ πρωτότυπα λοιπὸν ἢ οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος πρὸς διάπλασιν τῶν παιδῶν, καὶ πρέπει ν' ἀναζητῶμεν τοὺς ἀρίστους, ὅταν θέλωμεν νὰ παραγάγωμεν καλοὺς χαρακτῆρας. Τὸ πρωτότυπον δὲ, ὅπερ στάθερως εὐρίσκειται ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παιδὸς, εἶναι ἡ μήτηρ.

«Μία μήτηρ, εἶπεν ὁ Γεώργιος Χέρβερτ, ἔχει ἀξίαν ἑκατὸ διδασκάλων. Ἐν τῇ οἰκογενεῖα εἶναι ὁ μαγνήτης πασῶν τῶν καρδιῶν, καὶ ὁ πολικὸς ἀστὴρ πάντων τῶν ὀφθαλμῶν. Ἀδιακόπως τὰ τέκνα μιμοῦνται ταύτην. Τὸ δὲ παράδειγμα ἔχει πλειοτέραν ἀξίαν τοῦ παραγγέλματος. Τὸ παράδειγμα εἶναι ἡ ἐν ἔργοις καὶ οὐχὶ ἐν λόγοις διδασκαλία. Ἀπέναντι τοῦ καλοῦ παραδείγματος εἰς οὐδὲν συμβάλλουσι τὰ ἄριστα τῶν παραγγεμάτων. Οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ἀκολουθοῦσι τὰ παραδείγματα ἢ τὰ παραγγέλματα. Τὸ παράγγελμα δὲ, ὅταν δὲν παρακολουθῆται ὑπὸ τοῦ παραδείγματος, εἶναι ὀλέθριον μᾶλλον παρὰ ὠφέλιμον, διότι χρησιμεύει πρὸς διδασκαλίαν τῆς χειρίστης τῶν κακιῶν, τῆς ὑποκρισίας.

Διὰ τῆς μιμήσεως τῶν πράξεων μορφοῦται ὁ χαρακτήρ ἡρέμα καὶ ἀνεπαισθήτως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτηρ ἐπηρεάζει τὰ τέκνα πλειότερον τοῦ πατρός, τὸ παράδειγμα ταύτης ἐν τῇ οικογενεῖᾳ ἔχει μεγαλειότερον σπουδαιότητα. Ἡ οικογενειακὴ ἐστία εἶναι τὸ κράτος τῆς γυναικὸς, τὸ βασιλείον τῆς, ὅπερ διοικεῖ κατ' ὀλοκληρίαν ὡς ἀπόλυτος κύριος. Περὶ παντὸς πράγματος ἀπευθύνονται πρὸς αὐτήν· εἶναι τὸ παράδειγμα καὶ τὸ πρωτότυπον, ὅπερ ἔχουσιν ἀδικλείπτως τὰ τέκνα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, ὅπερ παρατηροῦσι καὶ μιμοῦνται, οὐδαμῶς ἔχοντα τὴν συνείδησιν τῆς πράξεώς των ταύτης.

Αὐτὸς ὁ μητρικὸς ἔρωσ εἶναι ἡ ὁρατὴ πρόνοια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ εἶναι σταθερὰ καὶ παγκόσμιος. Ἀρχεται εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν τοῦ βίου καὶ παρατείνεται κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἀσκει ἡ ἀγαθὴ μήτηρ ἐπὶ τῶν τέκνων τῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου ῥιφθεὶς, καὶ ἀναλαμβάνων τοὺς κόπους τοῦ βίου, καὶ ὑφιστάμενος τὰς ἀνίας τούτου καὶ τὰς δοκιμασίας, ὁπότεν καταληφθῆ ὑπὸ προσκομιμάτων καὶ λύπης, πρὸς τὴν μητέρα του τρέχει ἀναζητῶν συμβουλὰς καὶ παρηγορίαν. Αἱ εὐγενεῖς καὶ ἀγαθαὶ συμβουλαὶ, ἃς ἡ μήτηρ ἐμφυτεύει εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων τῆς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἐξακολουθοῦσι καρποφοροῦσαι καὶ μετὰ τὸν θάνατόν τῆς, καὶ ὅταν δ' ἔτι οὐδὲν κατέλιπεν εἰμὴ τὴν μνήμην τῆς, τὰ τέκνα τιμῶσιν αὐτὴν καὶ εὐλογοῦσι.

Δύναται ἀναμφισβητήτως νὰ δισχυρισθῆ τις ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ κακοδαιμονία, τὰ γράμματα ἢ ἡ ἀμάθεια, ὁ πολιτισμὸς ἢ ἡ βαρβαρότης ἢ ἐνυπάρχουσα ἐν τῷ κόσμῳ ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἐξουσίας, ἣν μετέλλθεν ἡ γυνὴ ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτῆς, τῷ οἴκῳ.

Ἡ ἀνατροφή τῆς γυναικὸς εἶναι κατὰ φύσιν παρὰ πᾶσαν ἄλλην ἀνθρωπίνος· ὁ ἀνὴρ ἀποτελεῖ τὴν κεφαλὴν, τὸν νοῦν, τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ γυνὴ δὲ τὸ αἶσθημα, τὴν χάριν, τὸ κόσμημα καὶ τὴν παρηγορίαν. Οὕτω δὲ ἐνῶ ὁ ἀνὴρ διευθύνει τὴν κρίσιν, ἡ γυνὴ καλλιεργεῖ τὸ αἶσθημα· τὸ αἶσθημα δὲ ὀρίζει τὸν χαρακτήρα.

Ὁ Γκαρεττὸν, ὁ περιώνυμος συνθέτης, εἶχε τόσον μεγάλαν ἰδέαν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς γυναικὸς ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος, ὥστε ἔλεγεν ὅτι ἀγαθὴ γυνὴ εἶναι ἀριστοτέλχημα τῆς φύσεως. Εἶχε δίκαιον, διότι αἱ ἀγαθαὶ μητέρες μᾶλλον ἢ οἱ πατέρες τείνουσιν εἰς τὴν διηνεκὴ ἀνανέωσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπαράγουσαι ἐν τῇ οικογενειακῇ ἐστίᾳ ἠθικὴν ἀτμοσφαιρὰν, τρέφουσιν τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός, ὡς ἡ φυσικὴ ἀτμοσφαιρὰ τρέφει τὸ σῶμα.

Ἡ πενιχρότερα οἰκία, ἐν ἣ βασιλεύει γυνὴ ἐνάρετος, οἰκονόμος, εὐθυμὸς καὶ καθαρὰ, δύναται νὰ κατασταθῆ ἄστυλον εὐμαρθείας, ἀρετῆς

καὶ εὐτυχίας. Ἡ γυνὴ αὐτόθι καθίσταται τὸ κέντρον τῶν ἐντιμοτέρων οικογενειῶν· αὐτὴ ἀναμιμνήσκει εἰς τὸν ἄνδρα τὰς γλυκυτέρας ἀναμνήσεις· ἀποβαίνει διὰ τὴν καρδίαν του ἀγαστήριον καὶ λιμὴν καταφυγῆς ἐν ὧρα τρικυμιῶν τοῦ βίου, γλυκὺς τόπος ἀναψυχῆς μετὰ τὴν ἐργασίαν. Ἐν τῷ οἴκῳ του τούτῳ θέλει εὑρεῖ παρηγορίαν ἐν τῇ θλίψει καὶ θέλει ἀντλήσει ὑπερηφάνειαν ἐπὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ χαρὰν ἐν παντὶ χρόνῳ.

Ἀγαθὸς οἰκιακὸς βίος εἶναι τὸ ἀριστον τῶν σχολείων οὐ μόνον τῆς νεότητος ἀλλὰ καὶ τῆς προβλεπτικῆς ἡλικίας. Ἐν αὐτῷ νέοι καὶ γέροντες ἀντλοῦσιν εὐθυμίαν, ὑπομονὴν, κράτος ἐφ' ἑαυτῶν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ τοῦ καθήκοντος.

Ἐκ τῆς οικογενειακῆς ἐστίας ἐκπορεύεται ἡ φιλάνθρωπία, ὡς ἀπὸ τινος κέντρου. « Ἄς ἀγαπῶμεν τὸν μικρὸν πυρῆνα, εἰς ὃν ἀνήκομεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, λέγει ὁ Βούρκε, καὶ θὰ ἔχωμεν τὸ σπέρμα παντὸς ἀγαθοῦ αἰσθήματος. Ἰδιωτικὸς βίος ἀγνὸς καὶ αὐτάρκτης δύναται νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐπαρκῶς εἰς τὰ καθήκοντα καὶ τοὺς πόνους τοῦ δημοσίου βίου. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀγαπῶν τὸν οἶκόν του, ἐπίσης θέλει ἀγαπήσει καὶ ὑπηρετήσει τὴν πατρίδα του.

Παρατηρήθη ὅτι ἐνίοτε, καίπερ τοῦ πατρὸς ὄντος φαύλου, μεθύτου καὶ ἀσώτου, ὁ οἶκος δὲν καταστρέφεται, ὁπότεν συμβῆ ἡ μήτηρ νὰ ἦναι συνετὴ καὶ εὐφρων· τὰ τέκνα δὲν μιμοῦνται τὸν πατέρα, ἐνῶ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, τῆς μητρὸς οὐσης κακῆς, ὁ οἶκος βαίνει ἐπὶ τὰ χεῖρω.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναικὸς ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἀνδρός κατὰ μέγα μέρος μένει κατ' ἀνάγκην ἄγνωστος. Ἡ γυνὴ τελεῖ τὸ ἔργον τῆς ἐν τῇ ἡρεμίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τῆς στέγης τοῦ οἴκου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν μετὰ γλυκειᾶς ἐπιμονῆς ἐκτελεῖ τὸ καθήκον τῆς· διὰ τοῦτο καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ θρίαμβοι δὲν ἐξιστοροῦνται. Οὐδέποτε σχεδὸν οἱ βιογράφοι καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ποιοῦνται λόγον τῶν προσπαθειῶν τούτων τῶν μητέρων. Καὶ ὅμως δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀνταμοιβῆς. Ἡ ἐπήρεια, ἣν ἔσχον ἐπὶ τῆς κοινωνίας, καίτοι ἡ ἱστορία σιωπᾷ, ἐξακολουθεῖ παρεκτεινομένη.

Σπανίως γίνεται λόγος περὶ μεγάλων γυναικῶν ὡς περὶ μεγάλων ἀνδρῶν. Συνήθως γίνεται μνεία παραδειγματῶν ἐναρέτων γυναικῶν. Οὕτω δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ γυναῖκες, προωρισμέναι οὐσαι νὰ διαπλάττωσι καλοὺς χαρακτήρας, ἐκπληροῦσιν ἔργον λαμπρότερον παρὰ ἐὰν εἰκόνιζον μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνας, ἢ ἐὰν ἔγραφον συγγράμματα ἢ συνέθετον μελοδράματα.

Εἶναι ἀληθές, λέγει ὁ Ἰωσήφ δὲ Μζίστρος, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν παρήγαγον ἀριστοτεχνήματα, δὲν ἔγραψαν οὔτε Ἰλιάδα, οὔτε Ἀπε-

λευθερωθείσαν Ἱερουσαλήμ, οὔτε Χαμλέτον, οὔτε Φαϊδρον, οὔτε Ἀπωλολῶτα παράδεισον, οὔτε Ταρτουφρον, δὲν κατεσκευάσαν ναὸν Ἀγίου Πέτρου, δὲν ἐποίησαν Μεσσιάδα, οὔτε ἔγλυψαν Ἀπόλλωνα τοῦ Βελθεδέρ, οὐδ' ἐζωγράφισαν τὴν Τελευταίαν κρίσιν. Δὲν ἐφευρον οὔτε τὴν ἄλγεβραν, οὔτε τὰ τηλεσκόπια, οὔτε τὰς ἀτμομηχανὰς, παρήγαγον ὅμως πλάσματα μεγαλείτερα καὶ ὠραιότερα τούτων, διότι ἐπὶ τῶν γονάτων των ἀνέθρεψαν ἀγαθὰ καὶ ἐνάρετα ὄντα, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἅτινα εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων δημιουργημάτων τῆς φύσεως.

Ὁ Δὲ Μαιστρὸς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς συγγραφαῖς ὁμιλεῖ μετὰ σεβασμοῦ καὶ μετὰ θερμοῦ ἔρωτος περὶ τῆς μητρὸς του. Ὁ εὐγενὴς ἐκείνης χαρακτὴρ κατέστησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πάσας τὰς γυναῖκας σεβαστάς. Τὴν μητέρα αὐτοῦ περιέγραψεν «ὡς ἄγγελον, εἰς ἃν ὁ Θεὸς ἔδωκε σάρκα καὶ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν τῷ κόσμῳ» ἀπεκάλεσε αὐτὴν «ὕψηλὴν μητέρα». Εἰς ταύτην δὲ ἀπέδιδε τὰς κλίσεις τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔμπνευσιν.

Γράφων ἡμέρᾳ τινι εἰς ἓνα τῶν ἀδελφῶν του ἔλεγεν· «Εἰς ἀπόστασιν ἑξακοσίων λευγῶν αἱ ἰδέαι τῆς οἰκογενείας ἡμῶν, αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας μετὰ πληροῦσι καταφεύγει. Βλέπω τὴν μητέρα περιπατοῦσαν ἐν τῷ δωματίῳ, ἔχουσαν ἄγιον τὸ πρόσωπον καθ' ἃν στιγμὴν δὲ σοὶ γράφω ταῦτα κλαίω ὡς παιδίον.» Ὁ Δὲ Μαιστρὸς εἶχε τότε ἡλικίαν 51 ἐτῶν.

A. M.

ΤΙΣ ΕΣΤΑΙ Η ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Κ' ΑΙΩΝΑ

[Ἐκ τοῦ συγγράμματος Histoire des sciences et des savants τοῦ κ. Alph. de Candolle.]

Συνίεμα καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 451.

Αἱ νεώτεροι γλώσσαι δὲν κέντηνται πάσαι κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τὰ πλεονεκτήματα τῆς σαφηνείας, τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς συντομίας, ἅτινα νῦν ἐπιζητοῦνται.

Ἡ γαλλικὴ ἔχει λέξεις βραχυτέρας τῶν τῆς ἰταλικῆς καὶ σχηματισμοὺς ἀπλουτέρους ῥημάτων πιθανῶς δ' ἐν μέρει καὶ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς. Ἡ γερμανικὴ δὲν ἠκολούθησε τὴν νεωτέραν τάσιν, τοῦ τιθέναι ἐν ἀρχῇ ἐκάστης φράσεως ἢ μέρους φράσεως τῆς κυρίας λέξεως. Ἐξἠκολουθεῖ νὰ τέμνη τὰς λέξεις αὐτῆς καὶ νὰ διασκορπίζῃ ἐν τῇ φράσει τὰ τεμάχια αὐτῶν. Ἐχει τρία γένη, ἐν ᾧ ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἰταλικὴ ἔχουσι δύο· ἔχει προσέτι συζυγίας ῥημάτων πολυπλοκωτάτας. Ἀλλ' αἱ νεώτεροι γλωσσολογικαὶ τάσεις ἐπέδρασαν καὶ ἐπὶ τῶν Γερμανῶν, εὐχερῶς δὲ παρατηρεῖ τις ὅτι ἤρξαντο εἰσάγοντες μικρὰς τινὰς τροποποιήσεις εἰς τὴν γλωσσάν των. Ἰδίως οἱ πραγματευόμε-

νοι ἐπιστημονικὰ θέματα ποιοῦνται ἀπὸ τινος χρῆσιν τῶν συντόμων φράσεων καὶ τῶν ἀπλῶν σχηματισμῶν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ ἐγκατέλιπον τοὺς γοθτικούς τυπογραφικούς αὐτῶν χαρακτῆρας. Ἐπιστέλλοντες δὲ πρὸς ξένους, γράφουσι συχνάκις εὐγενῶς φερόμενοι λατινιστὶ τὰς ἐπιστολάς αὐτῶν. Ἀσμένως δ' εἰσάγουσιν εἰς τὰ συγγράμματά των ὄρους λησθέντας ἐξ ἄλλων γλωσσῶν ἢ ἐκ τῆς λατινικῆς. Αἱ τροποποιήσεις αὗται, ἀφορῶσι ὅτε μὲν εἰς τὴν οὐσίαν, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν σχηματισμὸν τῆς γλώσσης, καταδεικνύουσι τὸ νεώτερον πνεῦμα καὶ τὴν πεφωτισμένην κρίσιν τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἐν Γερμανίᾳ μέγιστος. Δυστυχῶς ὅμως αἱ βελτιώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ σχηματισμοῦ τῆς γλώσσης ἐλαχίστην ἔχουσι σπουδαιότητα, αἱ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς μετὰ μεγάλης βραδύτητος γίνονται.

Ἡ ἀγγλικὴ, πρακτικώτερα πασῶν, συντέμνει καὶ φράσεις καὶ λέξεις. Ὡς ἡ γερμανικὴ, οἴσθετε ἄσμένως ξένας λέξεις, ἀλλὰ τὸ cabriolet συγκόπτει εἰς cab καὶ τὸ memorandum εἰς mem. Ἐχει τοὺς ἀναποφεύκτους μόνον καὶ φυσικοὺς χρόνους τῶν ῥημάτων· τὸν ἐνεστώτα, τὸν παρωχημένον χρόνον, τὸν μέλλοντα καὶ τὸν ὑποθετικόν. Ἡ διάκρισις τῶν γενῶν ἐν ταύτῃ δὲν γίνεται αὐθαίρετως, ἀλλὰ πάντα μὲν τὰ ἔμφυχα ὄντα εἰσὶν ἀρσενικά ἢ θηλυκά, πάντα δὲ τὰ ἄψυχα οὐδέτερα. Ἐν τῇ συντάξει αὐτῆς πρωτίστη τάσσεται ἡ κυρία ἰδέα καὶ οὕτως ὥστε πολυτάκις ἐν ταῖς κοιναῖς συνομιλίαις παραλείπεται τὸ τέλος τῶν φράσεων. Καὶ διατηροῦνται μὲν ἔτι γερμανικαί τινες ἀναστροφαί, ἀλλ' ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν λέξεων μᾶλλον καὶ οὐχὶ ἐν ταῖς φράσεσι. Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῆς ἀγγλικῆς ἐλάττωμα, καθ' ὃ μειονεκτεῖ τῆς γερμανικῆς ἢ τῆς ἰταλικῆς, εἶναι ἡ ὅλως ἀκανόνιστος ὀρθογραφία αὐτῆς, ἥτις τόσῳ παράλογος εἶναι, ὥστε διὰ νὰ μάθωσιν ἀνάγνωσιν τὰ παιδιὰ χροιάζονται ἐν ἐπὶ πλέον ἔτος.¹ Ἡ προφορά προσέτι δὲν εἶναι καθαρὰ, οὐδ' ἀκριβῶς ὀρισμένη, τὰ δὲ φωνήεντα δὲν διακρίνονται ὅσον δεῖ. Καὶ δὲν προσβαίνω μὲν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μέγαι τῶν εὐφυῶν ἀρῶν τῆς Κ^α Σάνδ, ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι δὲν στεροῦνται ὀλοτελῶς ἀληθείας οἱ λόγοι αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ ἀγγλικὴ εἶναι γλωσσά σαφῆς ὅσον καὶ πάσα ἄλλη, τοῦλάχιστον δσάκις οἱ Ἀγγλοὶ δὲν παραλείπουσι νὰ ἐπαναγινώσκωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν γραφόμενα, ἕπερ δὲν πράττουσι πάντοτε, οἰκονομοῦντες τὸν χρόνον.

1. Ἐκπλαγεῖς ποτε ἐπὶ τῇ βραδύτητι μεθ' ἧς ἀγγλόπαιδες νοήμονες μανθάνουσι ἀνάγνωσιν, ἐξήτησα τὸν λόγοντούτου. Ἐκαστος ψηφίον ἔχει διαφόρους φωνὰς, καὶ τὰν ἀπαλιν ἢ αὐτὴ φωνὴ γράφεται πολλὰκις διὰ διαφόρων ἤχων. Ὡστε τὸ παιδίον ὑποχρεοῦται νὰ μάθῃ ἰδιαιτέρως τὴν προφορὰν ἐκάστης λέξεως. Κανόνες δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἔγκειται εἰς τὸ μνημονικόν.